

6. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

7. Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

8. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про внесення змін до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25 квітня 2022 року № 75» від 13.09.2022 року № 206, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 вересня 2022 року за № 1075/38411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1075-22#Text>.

Єфімов Микола Миколайович,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

На часі, коли здійснюється активна протидія військовій агресії нашого східного «сусіда», фіксується ряд кримінальних правопорушень як звичних для суспільства, так і тих, що вчиняються безпосередньо окупантами проти мирного населення. Розслідування вказаних діянь потребує максимально швидкого та повного проведення усіх необхідних процесуальних дій (слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження тощо). З огляду на зазначене, вважаємо за потрібне розглянути процесуальний порядок проведення слідчого експерименту. Оскільки, на нашу думку, існує ряд суперечностей, які необхідно усунути в розрізі можливого прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України або внесення правок в діючий, що забезпечить належне виконання своїх обов'язків уповноваженими особами.

Зокрема, Н. Рогатинська вказує, що необхідність проведення слідчого експерименту може виникнути тоді, коли з'явилися або надалі можуть з'явитися сумніви в можливості існування яких-небудь фактів (явищ, подій або ж здійснення яких-небудь дій) у певних умовах, що мають істотне значення для розслідуваної події. Авторка зазначає, що доцільність проведення визначеної процесуальної дії окреслюється можливістю перевірки цих фактів досвідченим шляхом. Також вчена наголошує, що слідчий експеримент може проводитися за умови, що при цьому є безпека для життя й здоров'я його учасників і інших осіб [4, с. 150]. Як бачимо, в принципі авторка зазначає, що

перевірка фактів повинна здійснюватись «досвідченим шляхом». Ми вважаємо, що все ж таки, вчена мала на увазі «дослідним шляхом», тому, загалом, ми підтримуємо вказану позицію.

В свою чергу, законодавець в ч. 1 ст. 240 КПК України визначив, що з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань. В ч. 3 вказаної статті визначено, що до участі в слідчому експерименті можуть бути залучені підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, представник [1]. Зазначені формулювання, на нашу думку, не повністю відповідають змісту поняття «слідчий експеримент».

А вже в ст. 194 Кримінально-процесуального кодексу України від 1960 р. вказана слідча (розшукова) дія визначалася як «Відтворення обстановки і обставин події». В ч. 1 зазначеної статті визначалося, що з метою перевірки і уточнення результатів допиту свідка, потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого або даних, одержаних при провадженні огляду та інших слідчих дій, слідчий може виїхати на місце і в присутності понятих, а в необхідних випадках з участю спеціаліста, свідка, потерпілого і підозрюваного або обвинуваченого відтворити обстановку і умови, в яких ті чи інші події могли відбуватися в дійсності [2]. Ми вважаємо вказане визначення більш відповідним до поняття «Відтворення обстановки і обставин події».

Зі свого боку, Ю. А. Чаплинська доречно виокремлює основні завдання слідчого експерименту: «...встановлення точного механізму вчинення злочину; перевірка висунутих слідчих версій; виявлення причин та умов, що сприяли або перешкоджали вчиненню злочину; перевірка та уточнення фактичних даних, одержаних за результатами проведених окремих слідчих дій; отримання нових доказів; встановлення та усунення розбіжностей у показаннях підозрюваних, обвинувачених, свідків і потерпілих; визначення меж поінформованості або необізнаності злочинців про подію злочину тощо» [7, с. 45].

Як зазначають окремі автори, складовою слідчого експерименту є проведення його в умовах, що максимально наближені до тих, в яких подія мала місце в минулому. Тому до проведення дослідних дій і випробувань під час його проведення треба отримати найбільш повні відомості щодо обставин події, яку перевіряють, та здійснити відтворення обстановки, в якій буде проведено експеримент. Вчені роблять висновок, що за сутністю і завданнями проведення слідчий експеримент може становити два різних види дій, що мають назву однієї слідчої дії, але відрізняються за приводами, підготовкою, тактичними прийомами проведення та правилами, порушення яких може викривити отримані результати і вплинути на їх оцінку. Тобто такими діями можуть бути проведення власне експерименту або перевірки в його межах раніше наданих показань особи в місці, про які

йде мова у цих показаннях, і за участі цієї особи [3]. Як бачимо, ми не єдині, хто помітив суперечність у положеннях чинного КПК України.

Наприклад, в Кримінально-процесуальному кодексі Республіки Казахстан визначена можливість проведення двох окремих процесуальних дій. Так, в ч. 1 ст. 257 зазначається, що перевірка та уточнення показань потерпілого, свідка, підозрюваного на місці, пов'язаному з подією, що розслідується, проводяться з метою: 1) виявлення достовірності показань шляхом їх порівняння з обстановкою події, що відбулася; 2) уточнення маршруту та місця, де здійснювалися дії, що перевіряються; 3) встановлення нових фактичних даних. Ч. 2 вказаної статті виглядає наступним чином: «Перевірка та уточнення показань на місці полягають у тому, що раніше допитана особа відтворює на місці обстановку та обставини досліджуваної події; шукає і показує предмети, документи, сліди, мають значення для справи; демонструє певні дії; показує, яку роль досліджуваному події грали ті чи інші предмети; звертає увагу до зміни в обстановці місця події; конкретизує та уточнює свої колишні свідчення. Будь-яке стороннє втручання у ці дії та навідні питання неприпустимі» [5].

А вже в ст. 258 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Казахстан визначається можливість проведення слідчого експерименту. Законодавець вказує, що зазначена процесуальна дія проводиться з метою перевірки та уточнення відомостей, що мають значення для справи, шляхом відтворення певних дій, обстановки, обставин досліджуваної події та проведення дослідів. В диспозиції статті зазначено наступні завдання слідчого експерименту: 1) можливість сприйняття будь-яких фактів, вчинення певних дій, настання якоїсь події; 2) можливість виявити послідовність події, що відбулася, і механізм утворення слідів. Також визначається дві обов'язкові умови його проведення: з обов'язковим застосуванням науково-технічних засобів перебігу та результатів. Крім того, в статті визначено те, що за необхідності до участі у слідчому експерименті можуть залучатися за їх згодою підозрюваний, потерпілий, свідок, фахівець, експерт та особи, які провадять дослідні дії [6].

Підсумовуючи зазначимо, що вважаємо за необхідне в КПК України виокремити статтю під назвою «Перевірка та уточнення показань на місці». Вказана стаття буде відрізнятися від слідчого експерименту деякими положеннями: обов'язковою участю особи, показання якої перевіряються; обов'язкове відтворення дій на місці вчинення кримінального правопорушення тощо. Завдяки цьому буде оптимізовано роботу усіх правоохоронних органів, що забезпечить максимально ефективне здійснення кримінального провадження під час дії воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 1960 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05#Text>

3. Мего-Інфо – Юридичний портал № 1. URL: <http://mego.info/> матеріал/стаття-240-слідчий-експеримент.

4. Рогатинська Н. Деякі особливості проведення слідчого експерименту у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Випуск 2. С. 149–153.

5. Уголовно-процесуальний кодекс РК. URL: https://kodeksy-kz.com/ka/ugolovno-protsessualnyj_kodeks/257.htm.

6. Уголовно-процесуальний кодекс РК. URL: https://kodeksy-kz.com/ka/ugolovno-protsessualnyj_kodeks/258.htm.

7. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1 (19). С. 43–48.

Заболотний Олександр Іванович,
старший викладач кафедри кримінального
процесу та криміналістики Навчально-
наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки
України

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

У ст. 30 Конституції України визначено, що проникнення до житла чи іншого володіння особи допускається не інакше як на підставі вмотивованого рішення суду, а в невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна або під час безпосереднього переслідування підозрюваних у вчиненні злочину осіб, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [1].

Норми аналогічні конституційним містяться у ст. 13, ч. 1 і 3 ст. 233 КПК України відповідно до яких ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, за виключенням невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі, прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій (обшуку) звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку. Крім зазначених вище статей, підстави й порядок проведення обшуку визначаються у ч. 2, 3 ст. 168, ч. 7 ст. 223, ст. 234, 235, 236, 615 КПК [2].

Із аналізу змісту ст. 234–236 КПК убачається, що проникнення до житла чи іншого володіння особи з метою обшуку можливе лише на підставі ухвали слідчого судді, крім наведених вище виключень. Але в